

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 55
Godina XXVIII
Maj, 2023.
[str. 187-190]

© Monos 2023

PRIKAZI I OSVRTI

Prof. dr. Lejla Kodrić Zaimović, Baštinske studije: Od moderne do postdigitalne kulture

*Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i
Hercegovine, Sarajevo, 2021.*

Naučna monografija *Baštinske studije: Od moderne do postdigitalne kulture* (u izdanju Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2021.) Lejle Kodrić Zaimović, redovne profesorice na Katedri za informacijske nauke Odsjeka za komparativnu književnost i informacijske nauke Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, pionirska je knjiga iz oblasti baštinskih studija u bosanskohercegovačkoj akademskoj zajednici. Profesorica Kodrić Zaimović je za ovu knjigu dobila Nagradu za najbolju naučnu knjigu u kategoriji društvenih i prirodnih nauka na 32. internacionalnom sajmu knjiga u Sarajevu. Bavljenje fenomenom baštine i baštinskim ustanovama kontinuirani je intelektualni interes autorice, još od njene prve knjige *Digitalne informacijske usluge u baštinskim ustanovama* (Sarajevo: Biblioteka Sarajevo, 2010.)

Knjiga *Baštinske studije: Od moderne do postdigitalne kulture* sadrži osam međusobno povezanih studija u kojima se izlažu kontroverze povijesnih transformacija koncepta baštine, naznačava njezina polivalentnost, problematizira uporedna nominacija ustanova kulture, ukazuje na značaj baštinskih ustanova kao jednog od nosilaca kolektivnog pamćenja, daje kritički osvrt na tradicionalno razumijevanje koje baštinu reducira na vezu s prošlošću, te promovira koncept koji će ponuditi prvi bosanskohercegovački okvir za razumijevanje, tumačenje i prakticiranje baštine kao jedinstvenog fenomena. U uvodnim dijelovima monografije naglašava se da je nepostojanje zajedničkog akademskog, teorijskog i profesionalnog okvira za različite discipline koje se bave fenomenom baštine u Bosni i Hercegovini bilo suštinski poticaj za nastanak knjige *Baštinske studije: Od moderne do postdigitalne kulture*.

Knjiga počinje tekstom *Umjesto predgovora: zagovaranje za baštinske studije*, u kojem se konstatuje da su pojedinačni sadržaji fenomena baštine već duže vrijeme predmet proučavanja niza naučnih disciplina i profesija, dok intenzivnije izučavanje baštinskog fenomena u njegovom totalitetu započinje od druge

polovine 20. stoljeća. U knjizi se afirmira holistički pristup baštini i navodi da su različite discipline poput arhivistike, bibliotekarstva, muzeologije, historije, historije umjetnosti, etnologije, folkloristike, kulturologije, historije književnosti, teatra ili filma, ostale razjedinjene unutar vlastitog/parcijalnog bavljenja fenomenima baštine, te da nisu uspjele napraviti iskorak ka proučavanju fenomena baštine u njegovoj cjelovitosti.

Poglavlje knjige, *Osvrt na 20. stoljeće: Vrijeme obnove interesa za baštinu* donosi uvid u problematiku imenovanja ustanova kulture, te naglašava da je posebno u drugoj polovini 20. stoljeća kontinuirano prisutno uporedno imenovanje muzeja, arhiva, biblioteka i ostalih ustanova kao informacijskih i baštinskih ustanova, s povremenom prevagom jednog ili drugog imenovanja. Autorica smatra da su ova dva pristupa ustanovama kulture i baštinskom fenomenu komplementarni te da ih nije potrebno antagonizirati.

U knjizi se ukazuje da je razumijevanje muzeja, arhiva, biblioteka i ostalih ustanova kao čuvara pamćenja zajednice u temelju samih definicija baštinskih ustanova. Profesorica Kodrić Zaimović naglašava da su baštinske ustanove jedan od nosilaca kolektivnog pamćenja jer prezentuju znanja o prošlosti i utiču na razumijevanje sadašnjosti i projekciju budućnosti. Baštinske ustanove su uz druge organizacije institucionalizirani nosioci kolektivnog pamćenja. Naime, kolektivno pamćenje više ne stavlja u centar pažnje svijest pojedinca i lično sjećanje, nego objektivno postojeće simboličke strukture, autonomne nosioce podataka, (tekstovi, kompozicije, slike, rituali), koji egzistiraju u potpunosti neovisno o svijesti pojedinaca i upućuju na prošlost. Dakle, pojam sjećanja dobija sasvim drugo značenje jer se izmješta iz svijesti u "vanjski svijet" i objektivizira u formi kulturnih simbola koji se odnose na prošlost i koji obitavaju u baštinskim ustanovama. Kulturno pamćenje izraženo u simbolima i institucionalno posredovano,



za razliku od socijalnog pamćenja, prevazi-lazi vremenski okvir postojanja društvenih grupa. Takva vrsta kompresovanog sjećanja otjelotvorena je u simbolima i depersonalizirana, ona prevazilazi individualne, grupne i generacijske vremenske okvire. Kolektivno pamćenje formira se na način da se individualna sjećanja eksternalizuju i fiksiraju u eksternim skladištima (entitetima koji se nalaze u baštinskim ustanovama), čime im je omogućeno da se protežu kroz vijekove i prevazilaze individualno i generacijsko pamćenje.

Autorica se protivi shvatanjima koja ustanove pamćenja reduciraju na *čuvare prošlosti*, naime kritikuje se tradicionalno razumijevanje ustanova kulture koje ih svodi na bavljenje prošlošću koja se ne dovodi u vezu sa sadašnjošću, te se one pretvaraju u skladište socijalno mrtvih predmeta. Osnovni problem bio je: kako da institucije pamćenja od

ustanova koje postoje uglavnom radi sebe samih, postanu institucije koje pomoću posredovane prošlosti nude odgovore današnjim ljudima na njihove svakodnevne, ponekad i trivijalne, probleme i interese. Ona, naime, ističe da je jedna od uloga baštinskih ustanova prepoznavanje i očuvanje kulturnih produkata sadašnjosti, čime se koncept baštine proširuje i na ono što bismo željeli proslijediti u budućnost.

U poglavlju knjige, pod nazivom *Baština: Od djelatnosti do akademske discipline i profesije* autorica zagovara artikuliranje baštinskih studija kao samostalne akademske discipline, a takav stav argumentuje postojećim akademskim kurikulumima studija baštine, strukovnim i naučnim zvanjima, profesionalnim organizacijama, stručnim časopisima, projektima. U ovom poglavlju naglašava se da će baštinske studije kao zaokruženi, predmetom, metodologijom i vlastitim metajezikom definirani akademski programi omogućiti razumijevanje fenomena baštine u njezinom totalitetu, odnosno da će omogućiti transcendiranje fragmentiranog pristupa baštini.

U poglavlju *Doba disciplinarne zrelosti i preispitivanja: Kritičke baštinske studije*, dat je kritički osvrt na fenomen baštine u kontekstu povijesnih transformacija njezinog značenja. Autorica naglašava da su *kritičke baštinske studije* reakcija na zasićenost tradicionalnim razumijevanjima baštine, koja počivaju na tezi da ona nije u mogućnosti ostvariti interakciju sa sadašnjim društvenim i političkim kontekstom jer je povezana isključivo s prošlošću.

U ovom poglavlju ističe se da je baština temporalno oblikovan fenomen, te se pravi kritički odmak od esencijalističkih definicija koje počivaju na petrificiranim/svevremenskim određenjima baštine. Autorica naglašava da je baština danas izuzetno rasteljiv pojam, te da je današnje razumijevanje baštine dobrim dijelom definirano prosvjetiteljstvom i modernističkim svjetonazorom.

Naime, u modernističkoj ideji okrenutosti budućnosti i ideji progresa stvara se strah od gubitka tragova prošlosti, što za posljedicu ima razvoj *javnosti* u kojoj se baština čuva i prikazuje kao *javno dobro*. Razumijevanje baštine u perspektivi *kritičkih baštinskih studija* ne predstavlja radikalni raskol s ranijim razumijevanjima baštine, ali daje novi kontekstualizirani pogled na baštinske discipline.

U poglavlju knjige, *Zaključno o baštinskim kontraverzama: Budućnost baštine u postdigitalnom dobu* autorica zaključuje da se baština danas ne zatvara unutar okoštalih tradicionalnih binarnih opozicija, počevši od opozicije prirodno/kulturno, već se kontekstualizira u pravcu slojevitog socio-kulturnog okruženja i korisnika, te ideje nužnosti prožimanja prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Naučnu monografiju *Baštinske studije: Od moderne do postdigitalne kulture* prof. dr. Lejle Kodrić Zaimović iz više razloga možemo smatrati pionirskom knjigom u bosanskohercegovačkoj nauci o baštini. Njome se, naime, po prvi put, daje zajednički akademski, teorijski i profesionalni okvir za artikuliranje naučnog koncepta baštinskih studija kao samostalne akademske discipline.

Izuzetan značaj ove knjige ogleda se i u afirmiranju holističkog pristupa, nasuprot različitim baštinskim konceptima i disciplinama koji su ostali razjedinjeni unutar vlastitog/parcijalnog bavljenja fenomenom baštine. Naime, autorica ispravno uočava da proučavanje baštine u njezinom totalitetu donosi novu perspektivu razumijevanja fenomena baštine, kao i novi kvalitet disciplinama koje proučavaju pojedine segmente baštinskog fenomena.

Važnost ove knjige ogleda se i u teorijskoj simbiozi koncepta baštinskih ustanova i koncepta *kolektivnog pamćenja*. U knjizi se, naime, ističe da su baštinske ustanove, uz druge organizacije, institucionalizirani nosioci kolektivnog pamćenja. Pojam kolektiv-

nog pamćenja dobiva sasvim drugo značenje jer se izmješta iz svijesti u “vanjski svijet” i objektivizira u formi kulturnih simbola i entiteta koji se odnose na prošlost i koji obitavaju u baštinskim ustanovama.

Posebnu intelektualnu dimenziju ovoj knjizi daje autoričin kritički diskurs. U knjizi su date kritičke refleksije o tradicionalnom razumijevanje baštine, njenim povijesnim transformacijama, “konačnim i svevremenim” definicijama fenomena baštine, kao i tezi da je baština povezana isključivo s prošlošću.

Ozbiljnost pristupa autorice, njezina sistematičnost u prikupljanju građe, korištena literatura, kao i ozbiljnost rasprava i analiza te građe, čine ovu knjigu vrijednim doprinosom izučavanju fenomena baštine. Smatram

da će ova knjiga naći put do čitatelja, studenta i studentica na bosanskohercegovačkim univerzitetima, kao i kod akademskih i kulturnih radnika. Publiciranje ove knjige, u bosanskohercegovačkom naučnom kontekstu od izuzetnog je značaja, budući da većinu literature iz ove oblasti uglavnom dobivamo u formi prijevoda. Kao posebna vrijednost ove knjige ističe se jednostavnost iznošenja kompliciranih koncepata, ideja i teorija. Naučna monografija *Baštinske studije: Od moderne do postdigitalne kulture* profesorice Lejle Kodrić Zaimović izuzetan je doprinos bosanskohercegovačkom naučnom stvaralaštvu, uz nadu da će potaknuti akademske diskusije i istraživanja o ovoj suštinski važnoj temi.

V. prof. dr. Esad Delibašić